

TASHQI SAVDO MUNOSABATLARINI TARTIBGA SOLISH VA RIVOJLANTIRISH TAMOYILLARI.

Boboyorov Azizbek

Toshkent Davlat iqtisodiyot universiteti

1-bosqich magistranti

Annotatsiya. Maqolada tashqi iqtisodiy faoliyatni o'rganib chiqqan holda uni tartibga solish mamlakat milliy iqtisodiyotini rivojlantirish yo'llari va maqsadlarini tahlil qilindi. Bundan tashqari, tashqi iqtisodiy siyosatning tashqi iqtisodiy faoliyatni shakllantirish nomidan iqtisodiy islohotlar bilan bir qatorda davlatning global iqtisodiy aloqalariga ta'siri yoritilgan. Bundan tashqari, hukumatning tashqi iqtisodiyotini tartibga solish strategiyasiga jahon iqtisodiyotining xalqaro rivojlanish tajribalarini integratsiyalashuvini qo'llab-quvvatlashning ahamiyati tegishli misollar bilan keltirilgan. Maqolaning yakuniy qismida takliflar va xulosalar taqdim etilgan.

Kalit so'zlar: tashqi iqtisodiy faoliyat, tashqi savdo, iqtisodiy aloqalar, davlat qoidolari.

Tashq isavdo —bir mamlakatning boshqa mamlakat yoki mamlakatlar bilan olib boradigan savdosi. Mamlakatdan tovarlar chiqarish (eksport) va mamlakatga tovarlar kiritish (import)da tashkil topadi. Eksport va import yig'indisi mamlakatning Tashqi savdo aylanmasini tashkil etadi. Mamlakatlar o'rtasida savdo sotiqning rivojlanishi ikki tomonlama foyda olish imkonini beradi. Tashqi savdo mamlakatlararo iqtisodiy munosabatlarning eng oddiy va eng qadimiy shaklidir. Misr, Yunoniston va Rim quldorlik tuzumi davridayoq boshqa mamlakatlar bilan ikki tomonlama savdo sotiq munosabatlarini amalga oshirgan.

Tashqi savdoning rivojlanishiga Buyuk geografik kashfiyotlardan so'ng yangi dengiz yo'llarining ochilishi kuchli turtki bo'ldi. Ayniqsa, sanoat, mashinalashgan ishlab chiqarish. Xalqaro xo'jalik aloqalarini yanada rivojlantirib yubordi. Yangi tarmoqlar, mutlaqo yangi ishlab chiqarish turlarining paydo bo'lishi, mehnat unumdorligining oshishi ishlab chiqarilgan mahsulotlarning ichki iste'moldan tashqari qismini chetellarga chiqarish va sotish imkonini berdi. Ayni paytda ko'pchilik mamlakatlarda xomashyo resurslariga ehtiyoj keskin oshdi. Natijada tashqi oldi-sotdi harakatlarini amalga oshirishni uygunlashtiradigan xalqaro bozor qaror topdi.

Tashqi savdoning rivojlanishi asosida xalqaro mehnat taqsimoti va D. Rikardo asoslab bergan qiyosiy ustunlik qoidasi yotadi. Bu nazariyaga ko'ra alohida sharoitlarning mavjudligi, xususan, qulay geografik joylashuv, noyob tabiiy resurslar ayrim mamlakatlarga Tovar va xizmatlarning ayrim turlarini ishlab chiqarishda muayyan ustunliklar beradi. Mamlakat o'zining qiyosiy ustunligidan foydalanib ayrim Tovar turlarini ishlab chiqarishga ixtisoslashadi, mahsulotlarini boshqa mamlakatlarga ham sotish maqsadida katta miqdorda va yuqori sifatda ishlab chiqarishga xarakat qiladi. Bunday Tovar va xizmatlarni o'zlarida ishlab chiqarmaydigan boshqa mamlakatlar, ishlab chiqarganda ham ularga ketadigan sarf xarajatlarning nisbatan yuqoriligini hisobga olib, tashqaridan Tovar va xizmatlarni kiritish yo'lini tutadilar.

O'zbekiston xalqaro savdo va investitsiyalarning yangi davriga kirib bormoqda. Fevral oyi Yevropa Ittifoqi bilan Toshkentda muzokaralar olib borilmoqda. O'zbekiston rahbariyati 1999 yilda imzolangan Evropa Ittifoqi bilan Hamkorlik va hamkorlik to'g'risidagi bitimni zamonaviy shartlarga javob beradigan yangi shartnoma bilan almashtirish jarayonida. Bundan tashqari, Shavkat Mirziyoevning Janubiy Koreyaga, AQSh va G'arbiy Yevropaga yaqinda tashriflari davomida, O'zbekistonning Jahon savdo tashkilotiga (JST) yaqinlashishi haqida tezislar tilga

olindi va sherik davlatlar O'zbekistonga tajriba almashish va texnik ko'maklashish jarayoniga qo'shilish jarayonida yordam berishga va'da berdi.

Ushbu ikki xalqaro bitimdan tashqari Markaziy Osiyo va Rossiya davlatlari bilan o'zaro savdo munosabatlarining yaxshilanishi natijasida Tovar ayirboshlashning yana bir hodisasidir. Yana bir hodisa Xitoy rahbarining "Bir kema – bir tomonlama" qo'shma tashabbusida ishtirok etishida mamlakat rahbariyatining manfaatidir. Bularning barchasi O'zbekiston hukumati tashqi siyosatining eng muhim ustuvor yo'nalishlaridan biri tashqi savdo yo'nalishlari bo'yicha diversifikatsiya qilinganligini ko'rsatadi.

Nima uchun bu yo'lni tanladik? Javob oddiy: mamlakatimizning asosiy eksport mahsuloti tabiiy resurslar bo'lib, tashqi hamkorlarning tor doirasi cheklanganligi O'zbekistonni tabiiy resurslarga bo'lgan talab va narxning keskin o'zgarishiga olib keladi. Bugungi kunga qadar asosiy savdo hamkorlarimiz Rossiya, Xitoy, Qozog'iston, Turkiya va Janubiy Koreya edi. Ta'kidlash joizki, import tovarlar yuqori texnologiya va dori-darmon hisoblanadi, 2018 yilga kelib, savdo-sotiqning 10 nafar yetakchi sheriklaridan faqat Afg'oniston bilan savdo ko'rsatkich bo'yicha qo'shimcha tashqi bozorlarni rivojlantirish muammosini ko'rib chiqamiz. Boshqa barcha hamkorlarimiz bilan savdo balansimiz mavjud. Ushbu hodisa, shuningdek, ishlab chiqarish sanoatining mahsulotlarga kerakli alternativ tashqi bozorlarni topa olmaslik bilan birga to'liq diversifikatsiya qilinmaganligi bilan izohlanadi. Ushbu maqolada shartnoma va huquqiy vositalar bo'yicha qo'shimcha tashqi bozorlarni rivojlantirish muammosini ko'rib chiqamiz.

Mamlakatning Tashqi savdo siyosatini O'zbekiston Respublikasi Tashqi iqtisodiy aloqalar Agentligi amalga oshiradi. Tashqi savdo "O'zbekiston Respublikasining tashqi iqtisodiy faoliyati to'g'risida" (1991, 14 iyun), "Valyutani tartibga solish to'g'risida" (1993, 7 may), "Davlat bojxona xizmati to'g'risida" (1997, 29 avg.) qonunlari, "Bojxona kodeksi" (1997, 27 dek.) va boshqa qonun va qarorlar, me'yoriy hujjatlar bilan tartibga solinadi. Mamlakatlar o'rtasida Tashqi savdoni tartibga solishda Jahon savdo tashkiloti muhim rol o'ynaydi.

Xulosa shuki O'zbekiston tashqi savdo aloqalari uning tashqi siyosatiga bog'liq chunki markaziy osiyo mintaqasida bo'layotgan boshqa ko'pgina siyosiy mojarolar bizning savdo sotiq munosabatlarimizga katta ta'sirini ko'rsatib kelmoqda. Ayniqsa hozirgi kunga kelib Rossiya davlati qistovi bilan Yevrozonaga qo'shilish harakatlari iqtisodiyotimizga o'z ta'sirini ko'rsatmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Alimov I.I. Moliya. –T.: TDIU. 2007
2. З.хуррамова, С.Тошалиева, Ж.Туропов жаҳон иқтисодиёти ва халқаро иқтисодий муносабатлар Қарши «Насаф» нашриёти 2007
3. Ўзбекистан Республикасида тапшиқ/пқодий фаолият асослари: Дарслик / Масъул мухаррир: Х* Бобоев.-Т.: Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси «Адабиётжамгармаси*» нашр.,2001.
4. A.Vahobov , N. Jumayev, U.Burhanov. Xalqaro moliya munosabatlari. "Sharq" nashryoti – T.:, 2003
5. Robert Pindayk, Daniel Rabinfeld. Mikroiqtisodiyot Robert Pindik, Daniel Rubinfeld. "Mikroiqtisodiyot"
6. Internet manbalari.
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/state-regulation-of-foreign-economic-activity-of-uzbekistan/viewer>
8. <https://open.lib.umn.edu/principleseconomics/chapter/17-3-restrictions-on-international-trade/>